

PSYCHOLOGIE NÁBOŽENSTVÍ

8. Vývoj víry v životě jedince.

Tato prezentace ve formě přednášky je určena výhradně pro studenty Psychologického ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a není dovoleno ji veřejně šířit.

PhDr. Pavel Moravec, PhD

E. Erikson

- 0 – 1:** → člověk získává **naději** (důvěra/nedůvěra)
- 1 – 3:** → **vůli** (autonomie/stud)
- 3 – 6:** → **svědomí** (iniciativa/vina)
- 6 – 12:** → **kompetence** snaživost/méněcennost (škola)
- 12 – 19:** → **věrnost** (identita/nejistota ohledně své role mezi lidmi)
- 19 – 25:** → **lásku** (intimita/izolace)
- 25 – 50:** → **schopnost pečovat o někoho** (generativita/stagnace)
- 50 a více:** → **moudrost** (integrita/zoufalství)

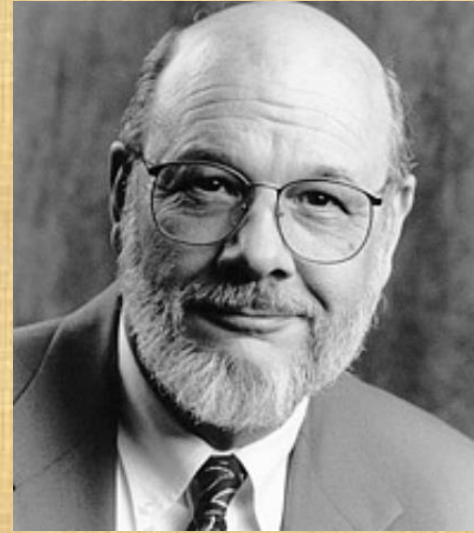
L. Kohlberg

Stadia mravní zralosti

- předkonvenční úroveň
– odměna / trest
- konvenční úroveň – „hodné dítě“, dobrý člověk
- postkonvenční úroveň - „zákony byly udělány pro člověka, a ne člověk pro zákony“

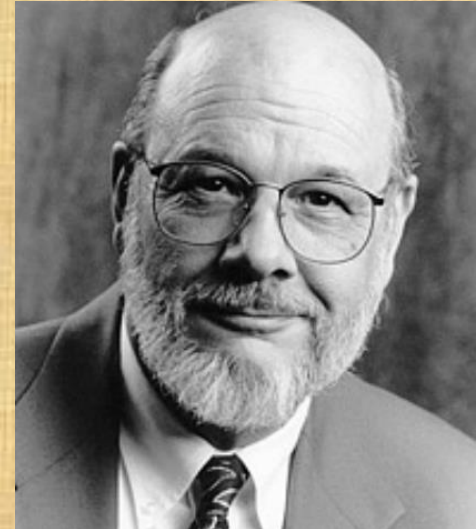
James W. Fowler

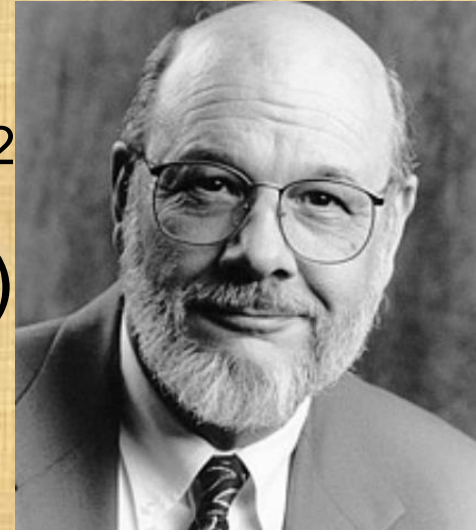
- zkombinoval teorie Eriksona a Kohlberga
- víra = dynamický proces integrující osobnost a její komponenty do jejího středu
- **Šest stadií víry**: vývoj se odehrává ve skocích, když je rovnovážný vývoj narušen krizí, tak nerovnováha může být odstraněna přechodem na vyšší stupeň
- Sestaveno na základě rozhovorů s lidmi (3,5 – 84 let)

James W. Fowler

- „Nulté“ stadium: nediferencovaná víra – semena důvěry, odvahy a naděje
- První půlrok žije človíček v symbióze s matkou
- Matka je pečující osoba, opora → človíček získává základní důvěru v to, že svět, do kterého se narodil, je dobrý

J. W. Fowler (1981, dle Vojtíšek et al., 2012)

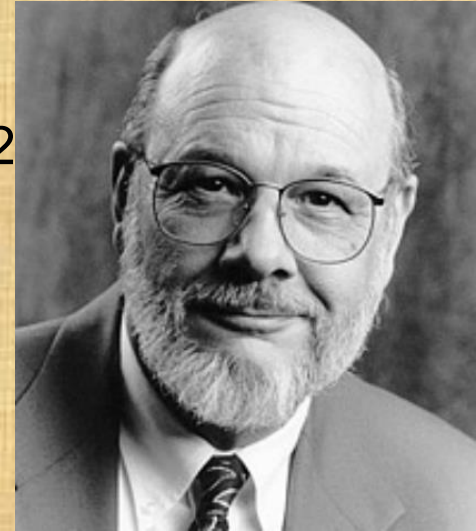
Intuitivně – projektivní víra (3 - 7 let)

- Fantazijní, imitativní fáze, silné ovlivnění dospělými
- **Batole:** dítě se postupně osamostatňuje, už není závislé na tom, kam ho někdo odnese. Objevení Já – „Já chci...“, „Nechci...“
- **Předškolák:** uvolňuje se závislost na rodině (školka, kamarádi). Rozvíjí se sebevědomí
- Bohatá fantazie dítěte → v Boha věří podobně, jako věří, že v rybníce je vodník nebo v lese hejkal

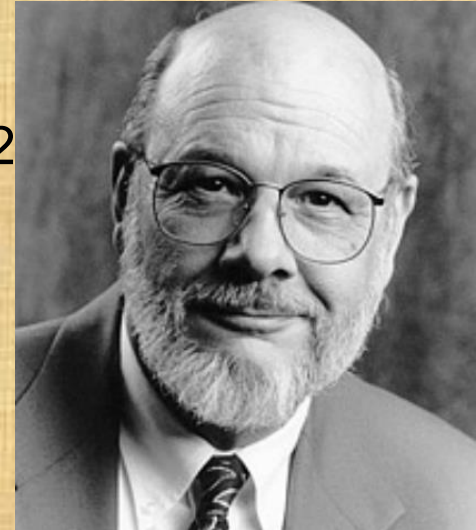
J. W. Fowler (1981, dle Vojtíšek et al., 2012)

Mýticko – doslovná víra (7 – 12 let)

- Mladší školní věk
- Boha vnímají především prostřednictvím příběhů
- Doslovné interpretace, pevná morální pravidla
- Ještě si Boha nedokáže představit abstraktně

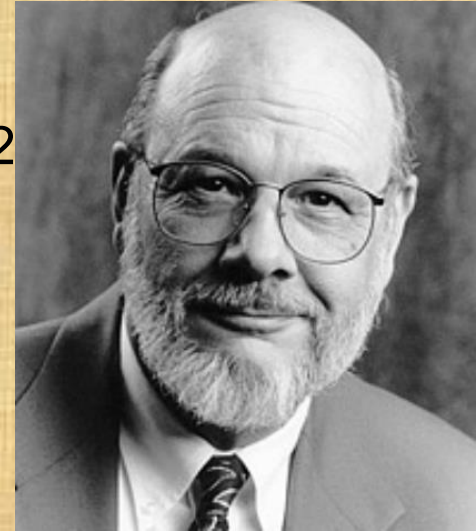
J. W. Fowler (1981, dle Vojtíšek et al., 2012)

Synteticko – konvenční (12 – 18 let)

- **Dospívání:** víra se stává hlubší, osobnější a kritičtější
- Schopnost formálních operací – nové představy o Bohu
- Víra se stává součástí identity člověka → sám hledá odpověď na to, proč věří. Argument, že věří jeho rodiče, již není dostačující.
- Víra se buď odloží jako dětský plyšák, anebo dostane nový rozměr – **stane se dospělou**

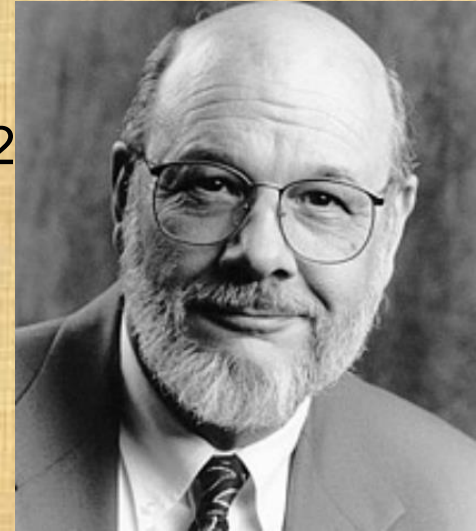
J. W. Fowler (1981, dle Vojtíšek et al., 2012)

Synteticko – konvenční (12 – 18 let)

- **Konvence** = závislost na postojích lidí, kteří jsou pro jedince významní
- **Syntéza** = víra se stává základnou pro vlastní názor
- **Pro mnoho dospělých se tento stupeň stává definitivním stavem**, protože nejsou schopni kritické reflexe dosavadního přijatého systému. Jistota, kterou přinášelo dosavadní stadium, má být opět vystřídána nejistotou, která nechá některé existenciální otázky bez odpovědi

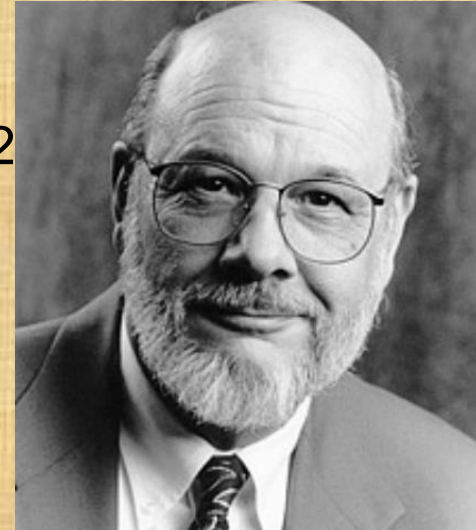
J. W. Fowler (1981, dle Vojtíšek et al., 2012)

Individuačně – reflexivní víra (mladá dospělost)

- Odhodlání ke kritické reflexi je někdy vynuceno neúspěchem, zklamáním nebo jinou nevíтанou událostí.
- **Konflikt mezi externí autoritou** (která byla důležitá ve třetím stadiu) **a nově se vyvíjející vnitřní autoritou** (odpovědnost za sebe a za svůj život)
- → konflikt se svou náboženskou komunitou, snížení konformity

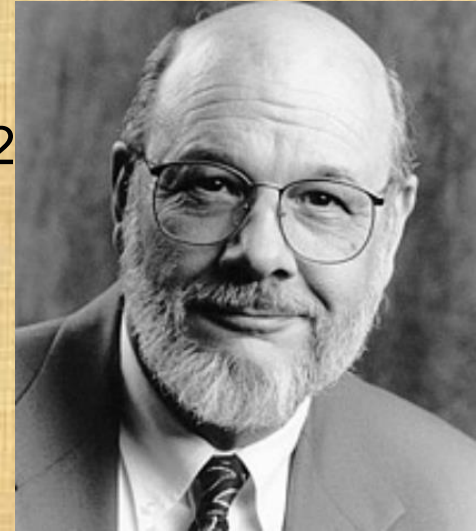
J. W. Fowler (1981, dle Vojtíšek et al., 2012)

Spojující víra (střední věk)

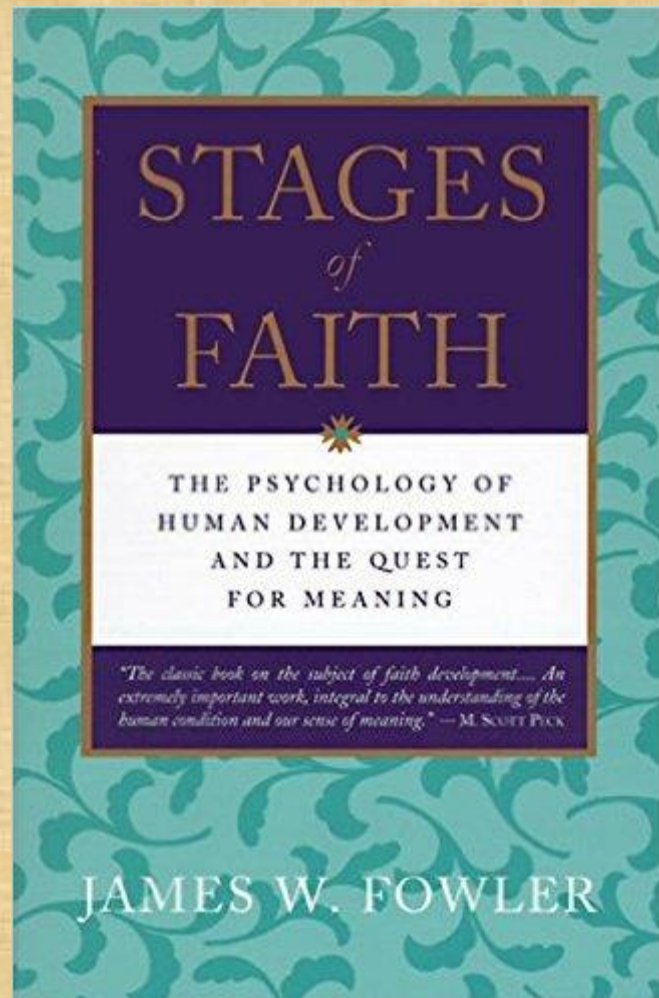
- Člověk se začne smiřovat s napětím z předešlého stadia = víra se musí smiřovat s neřešitelnými paradoxy
- Člověk přistupuje s otevřeností vůči jiným náboženským tradicím a pohledům na víru.
- Neznamená to rozplynutí vlastního přesvědčení, ale novou hloubku a vylepšené vnímání vlastní tradice.

J. W. Fowler (1981, dle Vojtíšek et al., 2012)

Univerzální víra (stáří)

- Jedinec se zbavuje sebeobránných mechanismů (snahou zachovat své bytí). JÁ vystupuje ze sebe do nové kvality a zakotvení v Bohu nebo Principu Bytí.
- Tento stupeň se vyskytuje zřídka a proto nebývají tito jedinci mnoho pochopení (Ghándí, M. Luther King, Matka Tereza, Thomas Merton).

R. Rohr

- Americký františkán
- Věnuje se mužské spiritualitě, především druhé polovině života
- Propojenost spirituality a psychologie
- Kniha Pád vzhůru

Polovina života

- Rohr, 2015
- Jsme kulturou **první poloviny života**
= být úspěšní
- Neptáme se tolik, **proč** věci děláme
- „Klidně se nám může stát, že celý život usilovně šplháme po společenském žebříčku nahoru, abychom nakonec zjistili, že jsme jej opřeli o špatnou stěnu“
(T. Merton)

Polovina života

- **Druhá polovina života**
= cesta do hloubky
- Učíme se více z vlastních chyb než z vlastních úspěchů
- Milosrdenství vítězí nad zákonem
- Myšlení typu „to i ono“
- Respekt k názoru druhého
- Přijetí vlastní hříšnosti

Polovina života

- Úkol první poloviny života: nasát pravidla a snažit se je dodržovat (na tom stojí struktura náboženské organizace)
- Úkol druhé poloviny života: pochopit, že pravidla nejsou vše, jít za tato pravidla (na tom stojí náboženství jako takové)

G. Allport

- Kniha *O povaze předsudků* (1953)
- **Koncept spirituální zralosti**
- Osobnost může být zralá nejen emočně, sociálně nebo intelektuálně, ale i spirituálně
- Vychází ze studia předsudků

Zralá spiritualita

(Allport, 1953, dle Vojtíšek et al., 2012)

- **Diferencovaná** – je bohatá a komplexní (modlitba, skutky, otázka svobody...).
- **Dynamická** – motivuje jedince k určitému jednání navzdory jeho impulzům, pudům či strachu.
- **Konzistentní** – je stálá a má nadhled (x nezralá sp. = občas mění mravní chování)

Zralá spiritualita

(Allport, 1953, dle Vojtíšek et al., 2012)

- **Pokorná** – chápe, že jedinec nemůže obsáhnout všechny možné náboženské zkušenosti.
- **Celistvá** – dokáže integrovat různé druhy lidské zkušenosti a různé výklady reality do smysluplného rámce.
- **Otevřená a stále hledající**. Nositel zralé víry „ví, že pochybnost, která se jí týká, je stále teoreticky možná.“

Seznam použité literatury

Rohr, R. (2015). Pád vzhůru. Vyšehrad.

Ryšavý, I. (2005). *Vývoj dětí a adolescentů z hlediska psychologie náboženství (strukturálně genetický pohled)*. Disertační práce, Masarykova univerzita, Brno, Czech Republic.

<https://is.muni.cz/auth/th/cghsq?info=1;zpet=%2Fauth%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Divan%20ry%C5%A1av%C3%BD%26start%3D1>

Říčan, P. (2007). Psychologie náboženství a spirituality. Portál.

Stríženec, M. (2001). *Súčasná psychológia náboženstva*. Iris.

Vojtíšek, Z., Dušek, P., & Motl, J. (2012). *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Portál.